

**การจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์
อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี***
EDUCATIONAL MANAGEMENT FOR DHAMMA STUDIES OF THE SANGHA,
PHOTHARAM DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE



พระศักดิ์จรินทร์ จตสวโร, พระมหากังวาล ธีรธมโม, พระครูวิสุทธิธานันท์คุณ
Phra Sakcharin Thitasanvaro, Phramaha Kangwal Dhiradhammo, Phrakhru Wisutthanantakhun
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: ccwball@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาธรรมศึกษา เปรียบเทียบการจัดการศึกษาธรรมศึกษา และศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใน ส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลภาคสนามจากนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน 318 คน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที ค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และในส่วนของ การวิจัยเชิงคุณภาพมีการวิเคราะห์เอกสาร และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการ ภาพรวม อยู่ในระดับมาก ปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ปัญหาอุปสรรค คือ ผู้สอนบางคนใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเท่านั้น ดังนั้น ควรส่งเสริมให้ผู้สอนใช้เทคนิคใหม่ ๆ และจัดทัศนศึกษานอกสถานที่ด้วย ห้องเรียนร้อนอบอ้าว ดังนั้น ควรส่งเสริมให้ติดตั้งเครื่องปรับอากาศ ขาดเอกสารสรุปบทเรียน ดังนั้น ควรส่งเสริมให้มีการจัดทำเอกสารสรุปเนื้อหาสาระแก่นักเรียน การวัดผลโดยข้อสอบกากบาทเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ควรส่งเสริมให้มีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย

คำสำคัญ: การจัดการ; ธรรมศึกษา; คณะสงฆ์

Abstract

The Article was to study educational management compare the development of educational management and to study problems, obstacles, and suggestions of educational management for dhamma studies of the sangha, Photharam district, Ratchaburi province. The research methodology is the mixed methods between quantitative and qualitative research. For the quantitative research, the researcher uses the questionnaire as a tool to collect fieldwork data from 318 upper secondary students in the schools affiliated with the Office of the Basic Education Commission, the Secondary Educational Service Area Office 8 in Photharam district, Ratchaburi province, and analyzes the data received by finding the frequency, percentage, average value, and standard deviation. The hypothesis is tested by T-test, F-test, and one-way ANOVA. For the qualitative research, the researcher analyzes documents and uses the interview as a tool to collect fieldwork data from 7 significant informants before analyzing the data by the technique of contextual analysis. This mix-method research

Found that the management had an overall opinion at high level, the different personal factors had no different opinions, therefore reject the research hypothesis. Problems and obstacles were some instructors merely teach by means of lecture, should encourage the instructors to use new techniques in teaching and arrange field trips. The classrooms are sultry, should encourage air conditioner installation. The lesson summary documents are deficient, should encourage the lesson summary documents compilation. Mostly evaluated by objective tests, should assess and evaluate by using various methods.

Keywords: Management; Dhamma Studies; Sangha

บทนำ

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หรือที่เรียกกันว่า นักธรรม เกิดขึ้นตามพระดำริของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นการศึกษาพระธรรมวินัยในภาษาไทย เพื่อให้ภิกษุสามเณรผู้เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาสามารถศึกษาพระธรรมวินัยได้สะดวกและทั่วถึง อันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่สัมมาปฏิบัติ ตลอดจนเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป ปัจจุบัน การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมมีหลักสูตร คือ นักธรรม จัดสำหรับพระสงฆ์ สามเณร และธรรมศึกษาจัดสำหรับคฤหัสถ์ สำหรับหลักสูตรนักธรรมแบ่งเป็น

นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโทและนักธรรมชั้นเอก ส่วนหลักสูตรธรรมศึกษา แบ่งเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโทและธรรมศึกษาชั้นเอก (กรมการศาสนา, 2540)

อย่างไรก็ตาม ปัญหาการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากมีความคิดเห็นในบางจุดตรงกันระหว่างพระผู้สอนกับพระนักศึกษารุ่นใหม่ โดยพระผู้สอนบางรูปบางท่านอาจยังมีทัศนคติแบบเดิม ซึ่งเห็นว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เป็นระบบการศึกษาอย่างเดียวที่ถูกต้องชอบธรรมสำหรับพระภิกษุสามเณร และควรรักษาไว้ให้คงที่อยู่อย่างเดิมโดยไม่มี การเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างระบบหรือหลักสูตรและแบบเรียน การเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งถือว่าอาจส่งผลกระทบต่อการศึกษาได้ แต่ฝ่ายพระนักศึกษารุ่นใหม่ เห็นว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมควรรักษาไว้ซึ่งเนื้อหาสาระคือพระธรรมวินัย แต่ควรมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงในด้านระบบ หลักสูตร แบบเรียน และวิธีการเรียนการสอนให้เหมาะสมตามกาลสมัย (กรมการศาสนา, ม.ป.ป.)

อนึ่ง ตามความแห่งคำสั่งของมหาเถรสมาคม เรื่อง ให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย พ.ศ.2528 แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า คณะสงฆ์ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมอย่างมาก ซึ่งได้มีการกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสโดยตรงและให้เจ้าคณะผู้ปกครองร่วมจัดด้วย ดังนี้ (1) เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษาในฐานะเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา (2) เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้จัดการในฐานะเจ้าสำนักเรียนคณะจังหวัด (3) ในบางกรณีให้เจ้าคณะเจ้าสังกัดร่วมจัดด้วย อีกทั้ง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ยังได้กำหนดหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ในมาตรา 37 ว่า เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ (กนก แส่นประเสริฐ, 2549)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้นนี้ ประกอบกับที่ผู้วิจัยมีสังกัดในพื้นที่อำเภอโพธาราม จึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาขององค์กรคณะสงฆ์ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบการจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินงานวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดการวิจัยเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลจากนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน 1,555 คน ได้ทำการสุ่มมาจากรายชื่อโดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรคำนวณของทาร์โร ยามาเน่ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2551) จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 318 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 รูปหรือคน เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาการจัดการศึกษาธรรมชาติศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการศึกษาธรรมชาติศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม

(n = 246)

การจัดการศึกษาธรรมชาติศึกษาของคณะสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านผู้สอน	3.72	0.693	มาก
ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม	3.80	0.686	มาก
ด้านสื่อการเรียนการสอน	3.79	0.720	มาก
ด้านการวัดและประเมินผล	3.81	0.680	มาก
โดยรวม	3.78	0.637	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การจัดการศึกษาธรรมชาติศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านการวัดและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ด้านสื่อการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 ด้านผู้สอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 สรุปผลการเปรียบเทียบการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ปัจจัยส่วนบุคคล	t-test	F-test	Sig.	ผลการทดสอบ	
				สมมติฐาน	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
เพศ	0.792		0.430		✓
อายุ		0.206	0.814		✓
ระดับชั้น		0.808	0.447		✓
วุฒิการศึกษาทางธรรม		0.234	0.872		✓

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้น และวุฒิการศึกษาทางธรรม มีผลให้ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
ผู้สอนบางคนใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเท่านั้น	ควรส่งเสริมให้ผู้สอนใช้เทคนิคใหม่ ๆ และจัดทัศนศึกษานอกสถานที่ด้วย
ห้องเรียนร้อนอบอ้าว	ควรส่งเสริมให้ติดตั้งเครื่องปรับอากาศ
ขาดเอกสารสรุปบทเรียน	ควรส่งเสริมให้มีการจัดทำเอกสารสรุปเนื้อหาสาระแก่นักเรียน
วัดผลโดยข้อสอบกากบาทเป็นส่วนใหญ่	ควรส่งเสริมให้มีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ด้านผู้สอน คือ ควรส่งเสริมให้ผู้สอนใช้เทคนิคใหม่ ๆ และจัดทัศนศึกษานอกสถานที่ด้วย

การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม คือ ควรส่งเสริมให้ติดตั้งเครื่องปรับอากาศ

การจัดการศึกษาธรรมศึกษา ด้านผู้สอน ด้านสื่อการเรียนการสอน คือ ควรส่งเสริมให้มีการจัดทำเอกสารสรุปเนื้อหาสาระแก่นักเรียน

การจัดการศึกษาธรรมศึกษา ด้านผู้สอน ด้านการวัดและประเมินผล คือ ควรส่งเสริมให้มีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัย การจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีประเด็นน่าสนใจซึ่งนำมาอภิปรายผลการวิจัยไว้ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

การพัฒนาการจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า การจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับที่มีคุณภาพ แต่ยังสามารถพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นได้ โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการบริหารจัดการตามหลักการ POSDC มีการใส่ใจในการวางแผนการทำงานตั้งแต่ต้นจนจบ ตั้งแต่การวางแผนเป้าหมาย การกำหนดนโยบาย การจัดสรรการทำงาน การควบคุมการทำงาน ตลอดจนดำเนินการปฏิบัติการให้ลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ หลักการบริหารจัดการดังกล่าวนี้ เป็นหลักการที่ใส่ใจในการอำนวยความสะดวกและควบคุมการทำงาน ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ทรัพยากรมนุษย์ทำงานร่วมกับระบบงานที่วางแผนไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามแผนที่วางไว้ และตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ ต้องให้ความสำคัญกับการบริหารทรัพยากรบุคคลด้วย ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับองค์กรที่มีประสิทธิภาพ ไปจนถึงแผนในการพัฒนาด้วย ดังกล่าวนี้อ สอดคล้องกับที่ พระครูธรรมธะสาธิต ฐิตปุณฺณ (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการในการเรียนการสอนธรรมศึกษาของโรงเรียน มัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครและสมุทรปราการ” จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการในการเรียนการสอนธรรมศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานครและสมุทรปราการ มีดังนี้ ด้านการวางแผน รัฐให้การสนับสนุนคณะสงฆ์ในการจัดการ เรียนการสอนธรรมศึกษาอย่างต่อเนื่อง ด้านการจัดองค์กร การกำหนดโครงสร้างให้เหมาะสมกับ งานภายในโรงเรียน ด้านการบริหารบุคคล การพัฒนาบุคลากรเพิ่มพูนศักยภาพ แกะไขข้อบกพร่องใน การปฏิบัติงานภายในโรงเรียน ด้านการอำนวยความสะดวก การมอบหมายภาระหน้าที่การงานให้แก่ฝ่าย ปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ ผู้อำนวยการโรงเรียนจะพิจารณางาน เห็นสมควรหรือไม่ ด้านการควบคุม การตรวจสอบ การติดตามผลการดำเนินงานทั้งบุคลากร การเงินงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ อาคาร สถานที่ของโรงเรียน และการจัดการเรียนการสอน อย่างถูกต้องตามกฎหมาย และสอดคล้องกับที่ พระครูปิยะธรรมพิศิษฐ์ (บุญสุข ปิยะธมฺโม) (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “สภาพการเรียนการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาในเขตอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า ครูพระสอนศีลธรรมจำเป็นต้องมีความรู้

ความสามารถในทางวิชาชีพครู อันเป็นความรู้ความสามารถในระดับเทคนิคซึ่งเป็นเครื่องมือที่จะทำให้ครูพระแสดงบทบาทได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรตามที่วางไว้ สามารถจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างของผู้เรียนได้ มีกระบวนการคิด การเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็นอย่างสมเหตุ รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และจะต้องให้ความสำคัญเอาใจใส่ดูแลต่อนักเรียนของตนที่รับผิดชอบอยู่ให้ทั่วถึงทุกด้าน เริ่มตั้งแต่กระบวนการจัดกิจกรรมกลุ่ม สร้างแรงจูงใจแก่นักเรียนทั้งหมดซึ่งนับว่าเป็นความคาดหวังการเรียนการสอนศีลธรรมแก่นักเรียนธรรมศึกษาที่ถูกต้องดีงาม ที่สามารถจะพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดประสิทธิผลทั้งตัวพระสอนศีลธรรม และนักเรียน และสอดคล้องกับที่ พระอานนท์ เขมทนต์ (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมครู มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ พระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ควรสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้สนุกสนานมีชีวิตชีวา ให้ความสนใจนักเรียนได้ทั่วถึง เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น การยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน สร้างบรรยากาศให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น และสร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน และสอดคล้องกับที่ พระมหาปรีชา ชุตินาโณ (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการเรียนการสอนธรรมศึกษาของโรงเรียนวัดสันติการามวิทยาในพระบรมราชานุเคราะห์ จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางการส่งเสริมการเรียนการสอนธรรมศึกษาของโรงเรียนวัดสันติการามวิทยาในพระบรมราชานุเคราะห์ จังหวัดราชบุรี คือ ส่งเสริมการรักษามาตรฐานและพัฒนาคุณภาพสื่อเดิมที่มี เช่น หนังสือ ไมค์ โปรเจคเตอร์ นำสิ่งที่พบเห็นได้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน เป็นสื่อในการเรียนการสอน เช่น โต๊ะหมู่บูชา พระพุทธรูป ภาพที่เกี่ยวข้องพุทธประวัติ ต้นไม้สอนธรรม โดยให้นักเรียนเป็นผู้ใช้สื่อนั้นสอนแทนผู้สอนบ้าง โดยผู้สอนเป็นผู้สังเกตการณ์ และส่งเสริมการผลิตสื่อที่แปลกใหม่ หลากหลาย มีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดสารไปสู่ผู้เรียน ทั้งมีจำนวนเพียงพอ โดยเปิดโอกาสให้ทั้งครูและนักเรียนมีโอกาสได้คิดประดิษฐ์สื่อธรรมะร่วมกัน กล่าวคือ ในด้านสื่อการเรียนการสอน ควรใช้ประโยชน์สื่อที่มี และสิ่งรอบตัวเป็นสื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ควรมีความทันสมัยและหลากหลายเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน และเปิดโอกาสให้นักเรียนเป็นผู้ผลิตและใช้สื่อด้วย และสอดคล้องกับที่ พระครูสังฆรักษ์ทรงศักดิ์ ธมฺมกามา (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสมุทรปราการ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ” จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการสอนธรรมศึกษาแก่

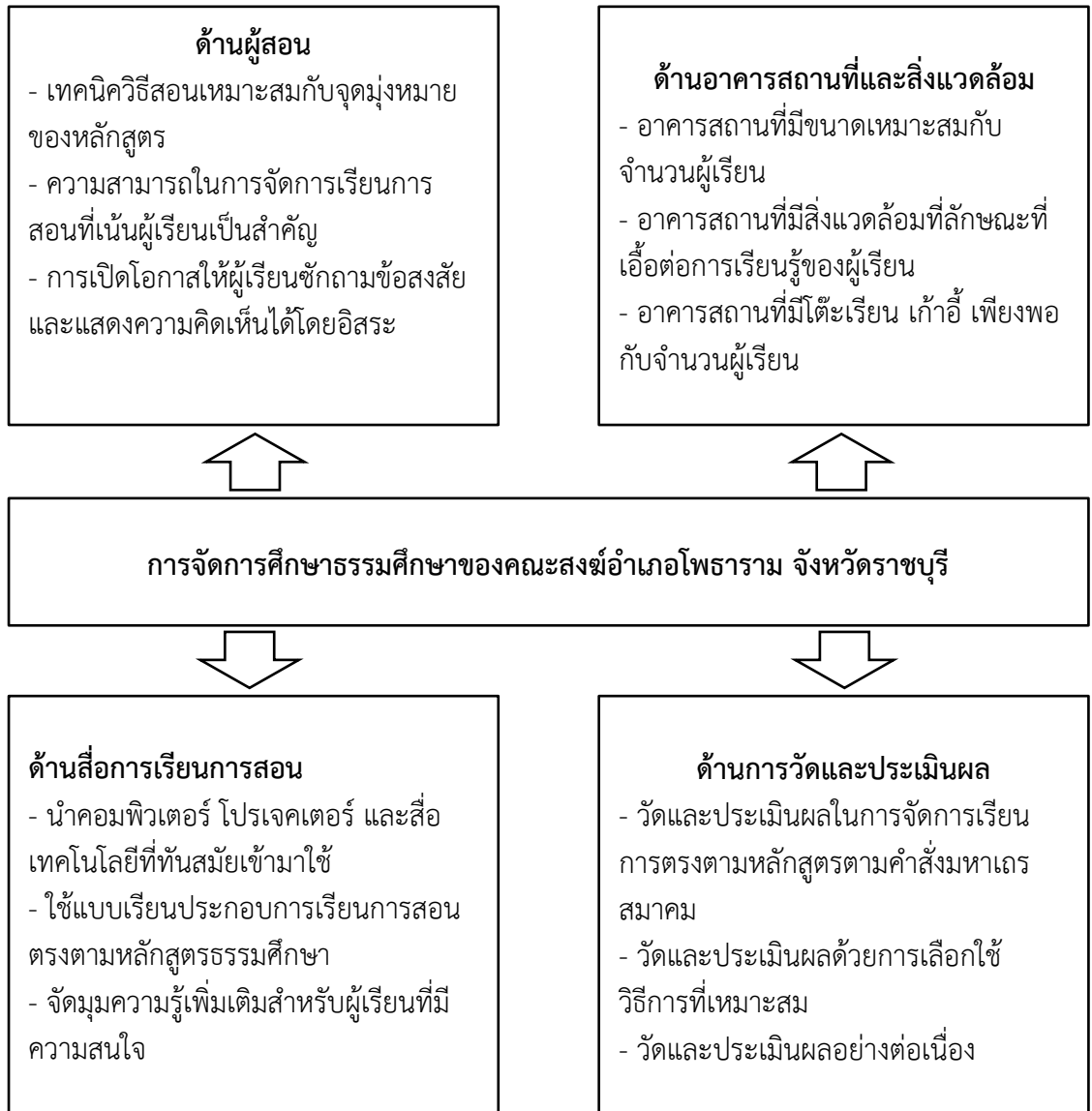
นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสมุทรปราการ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม และรายด้าน ทุกด้าน อยู่ในระดับมาก สำหรับแนวทางการสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสมุทรปราการ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ควรมีเกณฑ์วัดประเมินผลหลักสูตรก่อนนำไปใช้ทุกครั้ง และจัดทำคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตรพร้อมกิจกรรมเรียนรู้ให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ ควรส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักสูตรเกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบันมากกว่าการสอนแบบบรรยายหรืออธิบายเพื่อจะได้นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ หลักสูตรทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักความจริงชีวิต ครูสอนหรืออาจารย์สอนจึงควรแจ้งจุดประสงค์ให้นักเรียนรู้ทุกครั้งก่อนเรียนจะได้นำไปเตรียมความพร้อมเรียนล่วงหน้าในการเรียนหลักสูตร อย่างไรก็ตาม ไม่ควรอธิบายเนื้อหาหลักสูตรมากเกินไป และในด้านการวัดผลและประเมินผล ควรมีเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลก่อนและหลังเรียนเพื่อให้รู้ความแตกต่างของนักเรียนเป็นสำคัญด้วย

2. ผลการเปรียบเทียบการจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

จากผลการวิจัย พบว่า ผลการเปรียบเทียบการจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้น และวุฒิการศึกษาทางธรรม มีผลให้ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับที่ พระอานนท์ เขมตโต (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังนี้



ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย การจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ที่มีคุณภาพ ดังนี้

ด้านผู้สอน ได้แก่ เทคนิควิธีการสอนเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามข้อสงสัยและแสดงความคิดเห็นได้โดยอิสระ

ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ อาคารสถานที่ที่มีขนาดเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน อาคารสถานที่ที่มีสิ่งแวดล้อมที่ลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และอาคารสถานที่ที่สะอาดเรียบร้อย ปลอดภัย เพียงพอกับจำนวนผู้เรียน

ด้านสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ นำคอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์ และสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการเรียนการสอน ใช้แบบเรียนประกอบการเรียนการสอนตรงตามหลักสูตร ธรรมศึกษาตามคำสั่งมหาเถรสมาคม พ.ศ. 2528 และจัดมุมความรู้เพิ่มเติมสำหรับผู้เรียนที่มีความสนใจ

ด้านการวัดและประเมินผล ได้แก่ วัดและประเมินผลในการจัดการเรียนการสอนวิชา ธรรมศึกษาตรงตามหลักสูตรตามคำสั่งมหาเถรสมาคม วัดและประเมินผลด้วยการเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสม และกระบวนการวัดและประเมินผลที่ต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณสำหรับการจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์ให้เพียงพอ โดยมีให้เป็นภาระของแต่ละวัน
2. ควรส่งเสริมให้รัฐประกาศยกย่องพระสงฆ์ที่มีผลงานโดดเด่นในการจัดการศึกษาธรรมศึกษาให้เป็นที่ประจักษ์

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรส่งเสริมให้ผู้สอนใช้เทคนิคใหม่ ๆ และจัดทัศนศึกษานอกสถานที่ด้วย
2. ควรส่งเสริมให้ติดตั้งเครื่องปรับอากาศในห้องเรียนธรรมศึกษา
3. ควรส่งเสริมให้มีการจัดทำเอกสารสรุปเนื้อหาสาระแก่นักเรียน
4. ควรส่งเสริมให้มีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในยุคการสื่อสารไร้พรมแดน
2. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาโดยใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

เอกสารอ้างอิง

- กนก แสนประเสริฐ. (2549). *ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- กรมการศาสนา. (2540). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมการศาสนา. (ม.ป.ป.). *วิชาการพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2551). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ SPSS (พิมพ์ครั้งที่ 9)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- พระครูธรรมธรสายัณห์ ฐตปุญโญ. (2558). *การบริหารจัดการในการเรียนการสอนธรรมศึกษาของโรงเรียน มัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครและสมุทรปราการ (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปิยธรรมพิศิษฐ์ (บุญสุข ปิยธมโม). (2554). *สภาพการเรียนการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาในเขตอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังฆรักษ์ทรงศักดิ์ ธมมกาโม. (2560). *การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสมุทรปราการ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาปรีชา ชุตินาโณ. (2558). *การส่งเสริมการเรียนการสอนธรรมศึกษาของโรงเรียนวัดสันติการามวิทยาในพระบรมราชานุเคราะห์ จังหวัดราชบุรี (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอานนท์ เขมตโต. (2554). *ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.